

Велимир Михајловић (Нови Сад)

О НЕКИМ АКТУЕЛНИМ ЗАДАЦИМА ОНОМАСТИЧКИХ ИСТРАЖИВАЊА У ЦРНОЈ ГОРИ

Ономастичка проблематика у данашњој нашој језичкој стварности привлачи све већи број лингвиста. Ова научна дисциплина, у прошлости тако често својатана од стране нелингвиста у најширем смислу речи, коначно добија све већи и већи значај и своје право место. Ономастички прилози се све чешће појављују у многим лингвистичким и нелингвистичким часописима, а недавно је покренуто и прво југословенско гласило посвећено искључиво ономастичким проблемима.

Иницијативу Међуакадемијског одбора за ономастику и Ономастичког одбора Црне Горе да организују прву југословенску ономастичку конференцију треба не само поздравити, већ и убудуће трајно наглашавати као користан подстицај за следеће сличне сусрете. Овакав скуп има још једну велику предност. Реферати и дискусије као и каснији контакти омогућиће Ономастичком одбору Црне Горе да избегне све стрампутице, које су пратиле организационе захвате у другим републикама. Другим речима, овакав смишљени почетак акције на ономастичким истраживањима у Црној Гори пружа нам сигурну гаранцију да ће резултати бити у складу са обимом предвиђених послова. Не треба посебно наглашавати да је крајњи час да југословенска и општесловенска ономастика добију ове резултате и то управо са подручја које је већ доста давно у нашој језичкој литератури познато као драгоцен резерват и лексичке и ономастичке грађе.

У могућности сам да за ову прилику изнесем нека искуства из Института за лингвистику у Новом Саду, који је приликом оснивања имао пројекат под називом „Српскохрватска антропонимија и топонимија Војводине“. Основна концепција оснивања Института почивала је на једноставној чињеници да слични институти на подручју српскохрватског језика због преоптерећености на изради стандардних и историјских речника у дужем временском периоду неће бити у стању да се прихвате

других језичких проблематика. Протекло време није демантовало овакву концепцију, напротив, сада је исто тако јасно као и пре шест година да се велике теме морају решавати удруженим напорима. Пројекат „Српскохрватска антропонимија и топонимија Војводине“ (који и даље постоји у овој установи) налази се у фази прикупљања материјала. Коначни производ рада на овом пројекту представљаће посебне ономастичке монографије за Банат, Бачку и Срем, затим историјско-етимолошки речник војвођанске патронимике од XVI до XVIII века, као и низ мањих заокружених целина из области антропонимије, хидронимије и сл.

У вези са почетком организованог рада на ономастичким истраживањима у Црној Гори, мислим да није наодмет нагласити свима познату истину шта је најосновније: тачно разрађена концепција шта се хоће постићи, обезбеђена новчана средства и довољан број квалификованих људи за извршење ових задатака. Не улазећи у финансијску страну овог проблема, коју ће решавати иницијатори ове акције, задржао бих се на проблему идејне концепције и проблему лингвистичких кадрова. Шта је, по мом мишљењу, потребно да Ономастички одбор СР Црне Горе уради пре свега? Односно, који је задатак најприоритетнији, најхитнији, најнеодложнији? Огромно богатство црногорских микропонима у најширем смислу речи (укључујући овде и микроетнике, имена извора, мањих речица, оронима и сл.) чека и даље своје истраживаче. Овај непрегледни језички материјал мора на првом месту бити прикупљен, акцензован и картотечки сложен на једном месту. Наша искуства на терену показала су нам да се не можемо у потпуности ослонити на грунтовне књиге и друге писане изворе везане за поседовања земљишта, већ да нам једини и најсигурнији пут указују одговарајући информатори. Правих информатора је, стицајем околности, све мање, па је зато разумљиво зашто је потребно што пре направити јединствен план за целу Републику. Ево још једног искуства из Института за лингвистику у вези са овим проблемом. Недавно је завршена једна тема везана за терминологију рибарства Војводине. Током прикупљања материјала од информатора, на које смо били упућени захваљујући распису појединим општинама, десило нам се неколико пута у току овог посла да су нам информатори једноставно од старости помрли, дакле, да кажем мало грубо, нестали су несаслушани, одневши са собом оно што су знали. Сигуран сам да је оваква ситуација слична и у Црне Горе, те због тога, тим пре, треба разрадити прецизне планове у вези са прикупљањем микропонимијског материјала са целе територије ове Републике.

Захваљујући још живој племенској традицији у Црној Гори, која већ давно не постоји у Србији и Војводини, мишљења сам да, бар за прво време, не би требало прикупљати и патронимику. Можда би правилнији пут у овом случају био да се пође од штампане, или чак и архивске грађе. Уосталом, ово би могло да се ради паралелно са микропонимијом, јер сваки информатор познаје све породице и надимке у селу, па би онда можда вредело (ради уштеде у времену) прикупљати једновремено и патронимику и микропономију заједно. Што се тиче савремене антропонимије она се може повремено скупљати из матичних књига

рођених, наравно, уколико организатори акције не поставе максималан захтев да сва савремена лична имена буду акцентована. Антропонимија се може успешно контролисати помоћу патронимијске картотеке, под условом да историјска патронимика обухвати и лична имена, као што је то рађено у Институту за лингвистику у Новом Саду. О патронимици се може рећи још и то да би можда најприкладније било да се картотечки обради послератни попис становништва целе Републике, као што је то већ давно успешно окончано у Хрватској и Македонији. Припреме за топонимијску монографију Црне Горе требало би радити на исти или слични начин као и у Институту за македонски језик и, донекле, у Институту за лингвистику у Новом Саду. Сваки чланак везан за етимологију једног насељеног места у Црној Гори добија своју библиографску јединицу и везује се искључиво за име тога топонима по систему досијеа. Оваквим начином се обезбеђује исцрпна историјска и лингвистичка документација, која се може и у таквом виду објавити, али која ће, у сваком случају, послужити појединцу или групи аутора за будућу комплетну топонимијску монографију Црне Горе.

Као што је већ речено, реализација оваквих задатака на првом месту зависи од људи који то треба да раде. Међутим, на који начин обезбедити такву концентрацију кадровских снага која би била у стању да задовољи макар и минималне услове овако широко постављеног плана? Узимајући у обзир постојећи кадровски потенцијал, као и евентуални прилив нових људи и време потребно за њихову најосновнију обуку — све ове преозбиљне чињенице (заједно са многим обавезним пратећим непредвиђеним ситуацијама) довољно јасно говоре о томе да је питање реализатора оваквог програма практички нерешиво. Али, постоји један пут. Он није неизводљив, а није ни, руку на срце, стопостотно сигуран, и ја га предлажем због тога што је то једини начин да се у последњем часу спасе што се спасти може. План је у основи врло прост. *Активирајмо локалне историчаре, учитеље, професоре српскохрватског језика, људе који су спреми да нам помогну.* Сличну акцију, ограничену само на професоре српскохрватског језика, организовала је пре десет година и успешно остварила Катедра за јужнословенске језике у Новом Саду под руководством др професора Павла Ивића. Упућен је распис свим гимназијама и вишим школама у коме је концизно објашњено да се покреће специјални часопис у коме ће се објављивати само радови почетника уз помоћ одговарајућих језичких стручњака. Одзив није био особито масован, али је циљ постигнут, а часопис „Прилози проучавању језика“ излази и даље. План који ја предлажем није далеко од ове идеје, само с том битном разликом што би се у ову акцију укључила сва заинтересована лица без обзира на степен образовања. Не треба посебно наглашавати да би, пре организовања оваквог великог саветовања, иницијална група језичких стручњака морала да састави основне упитнике из свих области ономастике. *Двадесетак мајнејофона на бајтерије и довољан број трака обезбедио би аутентични мајтеријал са штерна, који би се архивирао, скидао са траке и класирао у одређене картошке на једном месту. На овај начин бисмо за релативно брзо време и уз минималне трошкове дошли до драгоценог мајтеријала.* Уверен сам да у Црној Гори постоји

велики број заинтересованих лица која ће са одушевљењем прихватити овакву иницијативу и која нико неће морати ни убеђивати да оваквим својим гестом помажу врло корисну акцију. Коначно, зар ово није, на неки начин, и приближавање лингвистике широким заинтересованим масама? Дубоко сам убеђен у то да ће овако постављени план донети вишеструке користи и лингвистици као научној дисциплини и свима онима који се буду добровољно прикључили овој акцији.